

2.3 การอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา โดยสามารถสรุปผลจากการศึกษาได้ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้แก่ผู้นำชุมชน ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว และสมาชิกชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว ระหว่างวันที่ 22 – 24 เมษายน 2552 ณ อาคารศูนย์บริการทัศนศึกษา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 50 คน โดยคณะผู้วิจัยได้รับเกียรติจากวิทยากร 3 ท่าน ได้แก่ คุณวสันต์ กล่อมจินดา หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา คุณทองแดง สุขอ่อง พนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ภาคสนามเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา และคุณนงนุช สุวรรณรักษ์ รองผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต 7 ดำเนินรายการโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัชชนก สวนลีดา ผลจากการอบรม สรุปประเด็นสำคัญที่ได้ดังต่อไปนี้

2.3.1 การรู้จักและเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

คุณวสันต์ กล่อมจินดา หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ในฐานะเจ้าของพื้นที่ ได้เล่าประวัติความเป็นมาของหน่วยรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาให้แก่ผู้เข้าอบรม โดยได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของผืนป่าที่มีต่อการดำรงชีวิตของคนและสัตว์ ในการเป็นแหล่งอาหารสำคัญของสิ่งมีชีวิต ในการเป็นป่าต้นน้ำทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีน้ำไว้ดื่มกินอยู่ทุกวันนี้ รวมทั้งประโยชน์ของป่าไม้ที่มีต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งก่อนการอบรมพบว่าสมาชิกผู้เข้าอบรมบางคนมีความรู้เกี่ยวกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาและทรัพยากรป่าไม้อยู่บ้างแล้วพอสมควร เนื่องจากมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับปามาช้านานตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายและได้ใช้ประโยชน์จากป่าในหลาย ๆ ด้าน การที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมโดยในอดีตครั้งที่ยังไม่ได้ประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ชาวบ้านในพื้นที่ได้ถือครองพื้นที่ป่าแห่งนี้เพื่อทำการเกษตร ได้อาศัยป่าเป็นแหล่งอาหารและน้ำเป็นสิ่งสำคัญ ได้เข้ามาเก็บของป่าเพื่อนำไปขาย ปัจจุบันเมื่อพื้นที่แห่งนี้ได้รับการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอย่างเป็นทางการ และหน่วยงานภาครัฐได้จัดสรรพื้นที่ทำกินให้แก่ชาวบ้านใหม่แทน โดยอยู่บริเวณรอบ ๆ ป่า ประชาชนรุ่นต่อ ๆ มาจึงมีความผูกพันกับผืนป่าลดน้อยลงเรื่อย ๆ ประกอบกับความเจริญต่างๆ ได้มาเข้ามาแทนที่รูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิม เยาวชนคนรุ่นใหม่ ๆ หลายคนอาจไม่เคยมีโอกาสสัมผัสธรรมชาติในผืนป่าซึ่งถือเป็นถิ่นฐานของตนเองเลย บางคนทราบแต่เพียงว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นเดินทางมาเพื่อเดินป่าตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ปีนเขา นอนกางเต็นท์ โดยที่ตนเองในฐานะเจ้าของพื้นที่ยังไม่เคยเข้าป่าเพื่อเดินตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติเองเลย จึงมีความรู้เรื่องพืชพรรณ สมุนไพร และสัตว์ป่าที่อยู่ในป่าค่อนข้างน้อย อย่างไรก็ตามมีสมาชิกบางคนได้เคยเข้าไปในป่าเพื่อร่วมกิจกรรมของเขตรักษา

พันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา รวมทั้งหน่วยงานในพื้นที่ เช่น โครงการพลิกฟื้นผืนป่าด้วยพระบารมี โครงการของมูลนิธิคืนช้างสู่ธรรมชาติ โครงการ สร้างฝายชะลอน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ชมรมรถอีแต๋นที่คอยให้บริการรับ-ส่ง นักท่องเที่ยวไปเดินป่าตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ถือเป็นกลุ่มที่มีความผูกพันกับป่ามากกว่ากลุ่มอื่นๆ

ในการอบรมครั้งนี้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เข้าร่วมกิจกรรมเดินสำรวจตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ เส้นทางห้วยพริก – น้ำตกผาผึ้ง – เขาจันทน์ผา ระยะทางไป-กลับ 3,200 เมตร โดยมีคุณทองแดง สุขอ่อง วิทยากรในฐานะเป็นพนักงานราชการและเจ้าหน้าที่ภาคสนามเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เป็นผู้นำทางและบรรยายให้ความรู้ตลอดเส้นทาง ทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับผืนป่าของตนเพิ่มมากขึ้น ว่าผืนป่าซับลังกานับว่าเป็นผืนป่าที่ยังคงความสมบูรณ์ทางธรรมชาติมากที่สุดผืนหนึ่งในเขตภาคกลาง มีความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ป่านานาชนิด ดังแสดงไว้ในภาพ 17

ภาพที่ 17 กิจกรรมเดินป่าตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติห้วยพริก- น้ำตกผาผึ้ง - เขาจันทน์ผา

จากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ สรุปได้ว่าในภาพรวมถือเป็นผลประโยชน์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาด้วย เนื่องจากได้ถือโอกาสนี้เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้และความสำคัญของผืนป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาให้แก่สมาชิกชุมชนในพื้นที่ด้วย เพื่อสร้างความตระหนักและกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนในพื้นที่เห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และเพื่อต้องการให้สมาชิกในชุมชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรป่าไม้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การเกิดความรู้สึกหวงแหนและช่วยกันอนุรักษ์ผืนป่าแห่งนี้ให้สืบต่อไปยังรุ่นลูกหลาน โดยมุ่งย้ำให้เห็นว่าชุมชนเป็นสังคมแรกที่จะได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมมากที่สุด

2.3.2 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

ในภาพรวมผู้เข้าอบรมมีความกระตือรือร้นและมีความต้องการอย่างมาก ที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เนื่องจากเล็งเห็นว่าหากการพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ จะทำให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในของชุมชนของตน จากการศึกษาที่ผู้เข้าอบรมหลายคนเคยได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ มาก่อน เช่น จากการศึกษาดูงาน การท่องเที่ยวโดยส่วนตัว การเปิดรับข้อมูลจากสื่อต่างๆ การบอกเล่า เป็นต้น ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้สามารถนำมาเป็นต้นแบบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากข้อดีข้อเสียของคนอื่น แล้วนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของตน ตลอดจนเป็นการจูงประกายให้ก่อเกิดเป็นแรงบันดาลใจในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกันในทุกภาคที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนให้เป็นอย่างนั้นบ้าง

ผู้เข้าร่วมอบรมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันยังอยู่ในระดับต่ำ ขณะนี้การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาของชุมชนที่เด่นชัดที่สุดมีเพียงประการเดียว คือ การรวมกลุ่มกันเป็นชมรมรถอีแต๋น เพื่อบริการรับ – ส่งนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปเดินศึกษาธรรมชาติในป่าเท่านั้น และสมาชิกที่ร่วมชมรมรถอีแต๋นก็มีเพียงหมู่บ้านไม่กี่หมู่บ้านที่ตั้งอยู่เขตพื้นที่ใกล้กับป่า ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมอบรมต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากกว่านี้โดยควรต้องสร้างกิจกรรมอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ด้วย โดยเฉพาะด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อาทิ ธุรกิจที่พักรับรอง (โฮมสเตย์, เกสต์เฮาส์), ร้านอาหาร, ร้านค้า, การผลิตสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก, การบริการรับ-ส่ง นักท่องเที่ยว, การเป็นผู้นำชม เป็นต้น อย่างไรก็ตามอุปสรรคสำคัญในขณะนี้คือ การขาดแกนนำที่เข้มแข็งเป็นประการสำคัญ ทั้ง ๆ ที่คนในชุมชนมีความตั้งใจอย่างแท้จริง มีกลุ่มคนที่มีฝีมือและความชำนาญ รวมทั้งมีหน่วยงานที่พร้อมให้การสนับสนุนทุกเมื่อ อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบลกุดตาเพชร ดังนั้นชาวบ้านและชุมชนควรเริ่มต้นด้วยการค้นหาแกนนำที่มีฝีมือและมีความมุ่งมั่นอย่างแท้จริง สามารถร่วมทำงานประสานประโยชน์กับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาได้อย่างราบรื่นก็จะทำให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาโดยมีชุมชนมีส่วนร่วมมีโอกาสได้รับการพัฒนามากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

2.3.3 การสร้างจิตสำนึกโดยการดึงให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ในภาพรวมผู้เข้าอบรมมีความต้องการให้ชุมชนมีบทบาทในการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาอยู่ในระดับมาก โดยระหว่างการศึกษาอบรม ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกผู้เข้าร่วมอบรมแสดงความคิดเห็น ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยในการกระตุ้นให้ทุกฝ่ายในพื้นที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผืนป่า ในฐานะแนวร่วมป้องกันการทำลายป่า เนื่องจากสมาชิกชุมชนทราบดีว่าสาเหตุหลักที่ปัจจุบันผืนป่าและทรัพยากรภายในป่าถูกทำลายลงมากขึ้นนั้นเกิดจากการมีผู้ลักลอบเข้าไปขโมยของป่า ไม่ว่าจะเป็นพรรณไม้ กิ่งไม้ ไม้ป่า รากไม้ หน่อไม้ เห็ด สมุนไพร การตัดไม้ ล่าสัตว์ รวมทั้งของป่าอื่นๆ ซึ่งส่วนมากผู้ที่ลักลอบมักเป็นชาวบ้านในพื้นที่นั่นเอง รวมทั้งชาวบ้านในเขตพื้นที่รอยต่อรอบ ๆ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา แถบจังหวัดชัยภูมิและเพชรบูรณ์ โดยมีนายทุนมารับซื้อของถึงที่ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นการสร้างอาชีพที่สร้างรายได้เป็นอย่างดีให้แก่ชาวบ้าน นอกเหนือไปจากการทำไร่ไถนาที่มีรายได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติและเศรษฐกิจ แต่ก็เป็นการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของตนให้สูญเสียความสมดุลไปทีละน้อยโดยไม่รู้ตัว

สมาชิกผู้เข้าอบรมได้เสนอแนวคิดในการสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ผืนป่า คือ การดึงให้สมาชิกชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว อาทิ การเป็นสมาชิกชมรมรถอีแต๊ก โดยให้ทั้ง 12 หมู่บ้านในพื้นที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกและบริหาร การเป็นผู้นำชมตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ การขายอาหารและสิ่งของเพื่อบริการนักท่องเที่ยว การรวมกลุ่มในรูปวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลิตสินค้าที่ระลึก และการสร้างเครือข่ายรักษป่าโดยมุ่งเน้นที่กลุ่มเยาวชน โดยกิจกรรมทุกอย่างให้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นแกนนำในการจัดการบนหลักของความยุติธรรม

นอกจากการสร้างจิตสำนึกของชุมชนแล้วยังต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาโดยการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พักที่ได้มาตรฐาน ร้านอาหาร และร้านค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ระบบการขนส่งในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และระบบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนต้องการให้หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ มีการประสานงานกันอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ เพราะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องอาศัยความสามัคคีและการประสานประโยชน์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่สำหรับสภาพปัจจุบันเห็นว่าการประสานงานระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ยังเป็นไปในระดับต่ำ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ขาดการพึ่งพาอาศัยกัน มีเจ้าหน้าที่บางคนทุจริตในการปฏิบัติงาน

มีการขัดแย้งผลประโยชน์และชื่อเสียง จึงทำให้การร่วมมือกันเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปได้
อย่างยากลำบาก ดังนั้นทุกฝ่ายควรหันหน้าเข้าหากันและลดทิฐิมานะของตน ก็จะทำให้เข้าใจและ
ประสานงานกันได้ง่ายขึ้น

2.3.4 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนและการพัฒนาเครือข่าย
บุคคลเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

คุณนงนุช สุวรรณรักษ์ รองผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
สำนักงานภาคกลางเขต 7 ได้มาเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จาก
การทำงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวแก่สมาชิกผู้เข้าอบรม โดยนำเสนอตัวอย่างการ
ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ มีการเปิดตัวอย่างวิถีทัศนส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวทั่วทุกภาคของประเทศไทยให้ชม ซึ่งสมาชิกผู้เข้าร่วมอบรมต่างให้ความสนใจและ
ต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับ
ลังกาในระดับมาก โดยสมาชิกหลายคนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์การ
ท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ แหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จักในหมู่
นักท่องเที่ยวเพราะขาดสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากสาเหตุสำคัญ กล่าวคือ ขาด
งบประมาณ หน่วยงานไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง และขาดความรู้ด้านการ
วางแผนและการผลิตสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ ดังแสดงไว้ในภาพ 18

ภาพที่ 18 การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์
สัตว์ป่าซับลังกา

โดยสรุปในภาพรวม สมาชิกในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรจากภายนอกในการมาให้ความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนงบประมาณในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพและสวยงาม และต้องการให้มีการเผยแพร่ข่าวสารการท่องเที่ยวของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาผ่านสื่อที่หลากหลายประเภทและหลายช่องทาง นอกจากนี้ยังเห็นว่าภายในแหล่งท่องเที่ยวควรมีการสร้างศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวและบริการเรื่องการเดินทางที่พักรถหรือจัดเจ้าหน้าที่ผู้นำทาง รวมทั้งควรพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่แสดงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว อาจจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบการใช้พื้นที่ มีการถ่ายทอดเนื้อหา และการนำเสนอที่สามารถสื่อสารแนวคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่นำชมตามเส้นทางเดินป่า ปัจจุบันผู้ที่ทำหน้าที่นำชมและเดินป่าต้องเป็นเจ้าหน้าที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเท่านั้น และเจ้าหน้าที่นำชมแหล่งท่องเที่ยวบางส่วนยังขาดประสิทธิภาพ กล่าวคือ ยังขาดความรู้ด้านพรรณพืช สมุนไพรและสัตว์ป่าที่เพียงพอ และถูกต้อง ดังนั้น หัวหน้าหน่วยงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาควรให้ความสำคัญ โดยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ อบรมศิลปะการเป็นผู้นำชมสถานที่ และศิลปะในการถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว และที่สำคัญควรสร้างเครือข่ายบุคคลเพื่อการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ขึ้นมาด้วย กล่าวคือ การดึงบุคคลในชุมชนมาอบรมเพื่อฝึกฝนการเป็นผู้นำชมแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการสร้างยุวมัคคุเทศก์ที่เป็นเด็กและเยาวชนในพื้นที่มาร่วมกิจกรรม ซึ่งผลลัพธ์ที่จะได้กลับมา นอกจากจะเป็นการพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นกระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นตน

หลังจากการอบรมการเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาแล้ว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินผลหลังการอบรมโดยใช้แบบสอบถามเพื่อวัดระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 50 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการหาร้อยละ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมที่มีต่อการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

ประเด็นรายการ	ระดับความพึงพอใจ (ร้อยละ)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. สถานที่การจัดประชุม	47.8	39.1	13.0		
2. สิ่งอำนวยความสะดวก (ห้องน้ำ, เครื่องเสียง, เครื่องเขียน, แสงสว่าง)	56.5	39.1	-	4.3	
3. การนำเสนอข้อมูลผลการศึกษาลงพื้นที่ปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ	30.4	47.8	17.3	4.3	
4. ความเหมาะสมของเนื้อหาการอบรม การสร้างจิตสำนึกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในป่าซับลังกา	34.7	47.8	17.3		
5. ความรู้ของวิทยากร	30.4	60.8	8.6		
6. การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร	30.4	65.2	4.3		
7. อาหารและเครื่องดื่ม	43.4	34.7	21.7		
8. ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม	26.0	43.4	26.0		
9. ความรู้ที่ได้รับและการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต	52.1	39.1	8.6		
10. การฝึกอบรมในภาพรวม	30.4	47.8	17.3	4.3	

จากตารางที่ 5 ผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีระดับความพึงพอใจต่อการอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 47.8 และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายชื่อ ส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมอบรมมีระดับความพึงพอใจต่อการอบรมในรายชื่อมากที่สุดโดยเรียงตามลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก (ห้องน้ำ, เครื่องเสียง, เครื่องเขียน, แสงสว่าง) คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมาคือ ความรู้ที่ได้รับและการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต คิดเป็นร้อยละ 52.1 และสถานที่การจัดประชุม คิดเป็นร้อยละ 47.8 ส่วนรายชื่อมากที่สุดที่มีร้อยละต่ำสุด คือ ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม คิดเป็นร้อยละ 26.0